

До спеціалізованої вченої ради ДФ 9887
у Херсонському державному університеті
м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора філологічних наук, професора Бистрова Якова Володимировича – на дисертацію **СТАВЕНКО Олени Вікторівни** “**Австралійські художні етнонаративи для дітей: лінгвокультурний аспект**”, подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія

Актуальність теми дослідження. Зміни, яких зазнало сучасне мовознавство під впливом загальної тенденції до антропологізації сучасної гуманітарної науки, не оминули й лінгвістику тексту, де об’єктом дослідження все частіше стає художній текст в наратологічно-культурологічному і мультимодальному вимірах, які стають тлом для міждисциплінарних досліджень.

У такі антропозорієнтовані студії цілком вписується об’єкт проведеної розвідки Олени Ставенко – австралійські художні етнонаративи для дітей. Обраний підхід не вичерпується аналізом внутрішньотекстових властивостей наративів, оскільки він ураховує контекст у тому сенсі, що визнає роль читача, який, за визначенням американських наратологів Р. Зваана і Г. Радванські, «конструює ментальні моделі у вигляді складних мультимодальних ментальних репрезентацій, які уміщують просторово-темпоральні і причинно-наслідкові відношення, а також інформацію про об’єкти, особи та їхні мотиви» (Zwaan, R. A., & Radvansky, G. A. (1998). Situation models in language comprehension and memory. *Psychological Bulletin*, 123(2), 162–185).

Дисертація Ставенко Олени Вікторівни є продуктивним досвідом опанування антропоцентричного вектору розвитку мовознавчої науки та застосування її здобутків для розв’язання проблем, які стосуються механізмів

нарративного конструювання художніх етнонаративів для дітей носіями австралійської лінгвокультури.

Актуальність проведеного дослідження не викликає сумніву, оскільки вона продиктована загальнолінгвістичною тенденцією до встановлення закономірностей експлікації текстового знання в художніх етнонаративах для дітей у впорядкованих формах його організації, а саме в площині творення етнохронотопу, наратора, фокалізатора, етноперсонажів, які слугують підґрунтям для утілення етноархетипів, етноміфологем, етноконцептів та етнореалій в австралійській етнокультурі.

Саме з когнітивно-комунікативним спрямуванням слід пов'язувати безсумнівну **новизну** дисертаційної праці О. В. Ставенко, яка полягає в обґрунтуванні наратологічно-культурологічного підходу до аналізування художніх текстів для дітей австралійської лінгвокультури і встановленні етнокультурної специфіки австралійських художніх етнонаративів для дітей.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі англійської філології та світової літератури імені професора Олега Мішукова Херсонського державного університету в межах наукової теми «Лінгвокогнітивні й комунікативно-прагматичні аспекти дослідження тексту» (державний реєстраційний номер 0117U006792). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Херсонського державного університету (протокол № 7 від 21.12.2020 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується застосуванням належних методів дослідження, що дало змогу О. В. Ставенко зробити відповідні теоретичні висновки й утілити їх на практиці, які мають наукову новизну й теоретичну цінність. В дисертаційній праці здобувачка застосувала низку як загальних, так і спеціальних методів наукового дослідження з філології, що дало змогу досягти обґрунтованості, переконливості, достовірності авторських положень і висновків. Предмет дослідження обумовив застосування семантичного, концептуального, лінгвостилістичного, типологічного, лінгвокультурного, наратологічного методів аналізу, що уможливило реконструювання лінгвокультурних смислів, втілених у семантиці

лінгвокультурам імплікативних ознак етноархетипів, міфологем, етноконцептів, а також моделювання наративних епізодів в австралійських художніх етнонаративах для дітей.

На схвальну оцінку заслуговує **чотириетапний алгоритм** наратологічно-культурологічного аналізу австралійських художніх етнонаративів для дітей, випрацьований на засадничих положеннях лінгвістики тексту, наратології, лінгвокультурології, лінгвоконцептології і мультимодальної стилістики.

Безперечно, що слушний методологічний інструментарій, яким послуговується О. В. Ставенко, спирається на ґрунтовне викладення **теоретичних засад** досліджуваної проблеми. До безперечних переваг роботи належить обґрунтована концепція проведеного дослідження і ретельний аналіз предметного поля (наприклад, йдеться про диференціацію наративних епізодів, з'ясування типу наратора, фокалізатора, особливостей хронотопу й персонажів, а також виявлення домінантних способів наративного конструювання історій, за допомогою яких забезпечується їх цілісність і зв'язність). Глибоке опрацювання праць із сучасної лінгвокультурології і лінгвоконцептології, що, безперечно, свідчить на користь філологічної ерудиції дисертантки, дало змогу не лише виявити етнокультурно марковані мовні одиниці й лінгвостилістичні засоби вербальної репрезентації персонажних образів і хронотопу, а й ідентифікувати лінгвокультурні імплікативні смисли етноархетипів і міфологем, утілених у семантиці лінгвокультурам, що проєктуються на текстову тканину аналізованих етнонаративів, зокрема у складниках етноконцепту *BUSH*.

Вірогідність положень і висновків дисертаційної праці О. В. Ставенко забезпечується опрацюванням значної джерельної бази (327 позицій), застосуванням релевантних методів аналізу, за допомогою яких опрацьовано великий обсяг **ілюстративного матеріалу** – корпус австралійських художніх творів для дітей кінця XIX – поч. XXI ст. жанрів літературної казки та короткого оповідання, вилучених з різних періодів розвитку австралійської літератури загальною кількістю 2 148 умовних сторінок. Окремо слід зазначити

інформативну цінність рисунків, які візуалізують етапи історичного розвитку австралійських художніх текстів для дітей, композиційно-сюжетну організацію казки, складники художніх наративів, їхнє архетипне лінгвокультурне підґрунтя, архетипні мотиви та образи, поняттєвий, образний й ціннісний складники етноконцепту *BUSH*, класифікацію персонажних образів австралійських художніх етнонаративів, наративне конструювання різних типів австралійських художніх етнонаративів для дітей, а також мультимодальні інтродукції персонажних образів, які стали свідченням використання наративного прийому візуальної салієнтності (разом близько 20 рисунків), що забезпечує **обґрунтованість та достовірність результатів дослідження.**

Щодо **практичної значущості** наукових здобутків авторки, відзначимо можливість використання результатів дослідження для розробки і викладання курсів з лексичної семантики англійської мови, стилістики англійської мови, історії літератури англійськомовних країн, лінгвістики наративу, лінгвокультурології.

Робота має типову **структуру**, яка правильна і цілком логічна, така, що повністю відповідає ґрунтовному й комплексному викладу сформульованої у ній проблемі. Вступ містить усі нормативно визначені компоненти; у першому розділі викладено теоретичні засади дослідження; у другому розділі висвітлено методологічне підґрунтя і докладний алгоритм дослідження; третій і четвертий розділи присвячено науково-практичному аналізу; у загальних висновках підбито підсумки проведеного дослідження.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні результати дослідження відбито в п'ятнадцяти публікаціях, серед яких – вісім наукових статей, які надруковані у фахових виданнях України, однієї статті, опублікованої в іноземному виданні; а також додаткових вітчизняних матеріалах наукових та науково-практичних конференцій, які повною мірою відображають результати проведеного дослідження. Науковий доробок О. В. Ставенко апробовано на шістьох науково-практичних конференціях упродовж останніх п'яти років.

Дисертація відзначається високим рівнем академічної грамотності, а її оформлення повністю відповідає чинним вимогам, які ставляться до наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії.

Всі зазначені позитивні моменти дають підстави для високої оцінки теоретичного рівня і практичної цінності дисертації, а також ствердно кваліфікувати наукову працю Олени Вікторівни Ставенко як оригінальне і самостійне дослідження актуальної проблематики сучасної наратології і лінгвокультурології.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Поряд із загальною високою оцінкою усіх концептуальних положень дисертації, вважаю за необхідне зупинитись на окремих міркуваннях і запитаннях, які потребують додаткового висвітлення або пояснення під час захисту та врахування дослідницею в її подальших наукових розвідках.

1. У рецензованій дисертації, зокрема у розділах, що визначають її теоретичні засади і методологічне підґрунтя дослідження, спостерігаємо подекуди довільне використання спеціальної термінології. Передовсім це стосується використання термінів «лінгвокультурний концепт», «етноконцепт», «лінгвокультура», «етнокультурна», які потребують додаткового тлумачення. Так, у першому розділі (сс. 100, 101) дисертантка ототожнює лінгвокультурний концепт з етноконцептом з покликанням на відповідні теорії сучасної лінгвоконцептології, а на с. 106 робить спроби щодо їх розмежування. Чим виправдане таке розмежування термінів? Чи це означає, що етноконцепт, який розкриває національноспецифічні аспекти австралійських етнореалій, тяжіє до розряду мовних одиниць, а не мисленнєвого утворення? Крім того, потребує пояснення співвідношення понять «лінгвокультурної» і «етнокультурної» специфіки конструювання хронотопу і персонажів в австралійських художніх етнонаративах для дітей.

2. Попри докладне обґрунтування фактичного емпіричного матеріалу дослідження і виокремлення наративного епізоду як окремої події, що трапляється з персонажем й охоплює низку мотивів (с. 88), вилучених з англійськомовних художніх текстів для дітей к. XIX – поч. XXI ст., поза увагою дослідниці

залишилося пояснення «вихідного оператора», навколо якого будується інтегративне дослідження, яке стосується у першу чергу лінгвокультурного висвітлення австралійських художніх етнонаративів для дітей.

За яким критерієм відбувається розмежування наративних епізодів і текстових фрагментів? І, як наслідок, як співвідносяться наратив і текст? У цьому зв'язку логічним видається запитання про кількість опрацьованих епізодів (фрагментів) і їхнє кількісне співвідношення, наприклад, до творення культурного архетипу Дрімінгу чи етноконцепту *BUSH*, що не знайшло відображення в результатах проведеного дослідження.

3. Не зовсім виправданим у пропонованому дослідженні вважаємо введення терміна «дрімтаймінг», який здобувачка О. Ставенко уналежнює до одного з наративних прийомів творення хронотопу в австралійських художніх етнонаративах для дітей, адже існують вже усталені наративні прийоми лінеаризації подій, ретроспекції і проспекції, які доволі докладно викладені в роботі і які значною мірою пов'язані з міфічним часом. Вважаємо, що вони цілком можуть бути застосовані для характеристики унікальних ознак австралійської етнокультури і до того ж вони беруть безпосередню участь в актуалізації міфологеми *Dreamtime*.

4. Не завжди можу погодитися із логікою шановної дисертантки щодо доцільності зарахування Життя, Смерті, Мадонни до списку культурних архетипів, які, як указано в роботі «містять культурний та/або етнокультурний компонент» (с. 104). Які стереотипи представників австралійського етносу і культури вони відображають? У який спосіб вони заповнюють міфолорний простір австралійських казок для дітей?

Сумнівним, наприклад, видається віднесення архетипних етноперсонажів (етноархетипів) *Stick Figures* до австралійської етнокультури у частині творення кенотипних образів. У цих образах передовсім утілюються парадоксальні (проте аж ніяк не автохтонні!) смисли, а архетипні етноперсонажі у тексті «стають слабкими, повільними та пасивними» (с. 186). Вважаємо, що такі імплікації не мають прецедентів, які зафіксовані у колективному несвідомому, а кенотипний образ не оприявлює автохтонну культуру Австралії.

Наведені міркування мають дискусійну природу і жодним чином не впливають на загальне позитивне враження від дисертації, а радше відображають сьогоденні проблеми досліджень у царині теорії наративу і сучасної лінгвокультурології.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертація О. В. Ставенко є самостійною науковою працею авторки. Усі висновки, зокрема й ті, що характеризують наукову новизну дисертаційного дослідження, одержані авторкою особисто. У дисертації не використовувалися ідеї та розробки, що належать співавторам.

Висновок. На підставі докладного ознайомлення з дисертацією та публікаціями вважаю, що кваліфікаційна наукова праця *“Австралійські художні етнонаративи для дітей: лінгвокультурний аспект”* є актуальним і завершеним дослідженням, узагальнення й висновки якого переконливо засвідчують глибину аналізу, аргументованість і достовірність отриманих результатів. У дисертації використані релевантні методи дослідження, вона має теоретичне й практичне значення і відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р.), а її авторка – Олена Вікторівна Ставенко – заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний опонент

Доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри англійської філології
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

ПІДПИС Я. Бистрова ЗАВІРЯЮ
Учений секретар
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

